



САНГА ОЛХ

№ 25 (12004) • Бэс ыйын 27 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12*



Бу
күмэргэ

Улууска - бу күннэргэ

Гаас ситимин тардыы үлэтэ
Ытыллар/2

Сэргэх дыһал

Чурапчыга
гастрономической кизһээни
аһылык ытылынна/3

Ахтан-санаан

Тапталлаах оскуолабытыгар
махтанабыт/6

Мажаайыга – улуустаагы үрүн тунах ыһыах

Ыһыах - 2025. Маанылаах Мажаайы алааһыгар
Чурапчы улууһа төрүтүтэммитэ 95 уонна Улуу Кыайыы
80 сылларыгар анаммыт ыһыах ыһылынна /4-5



• Ыһыах үөрүүлэх аһылыгыта, Семен Кендуйинский музейи

Тэттик

Мурун Тыымпыага "Сэттис халлаан" муоста иккис учурааттаах тутуута сабаланна

2023 сыл күһүнүгэр "Мурун Тыымпыа" ТОО
дьоно-сэргэтэ олохтоох көбүлээһини өйүүр
бырайыамаа кыттан, Ырыа Тумустан Мурун
Тыымпыа муостатыгар диэри, сатыы дьонго
анаммыт тротуар туруосубуттара. Ол бастакы
түһүмэҕэ түмүктэнэн үлэҕэ кирибита.

Оттон быйыл сайын муостаны тутуу иккис
түһүмэҕэ сабаланна. Быйыл 250 мистэрэ
уһуннаах муоста урууллара былаанналар.
Бэдэрээччитинэн урбаанныт Константин
Иванов анаанна. Бырайыак уолсай суумата --
3500000 солкуобай. Үлэ барыта атырдыах ыйын 1
күнүгэр диэри түмүктэннэ.

Чурапчы нэһилиэгин дыһалтата быйыл
үс бырайыагы олоххо киллэрибэ. Ол курдук,
"Куоҕаһы" ТОО-ка сайынны уу ситимэ, Мурун
Тыымпыа түөлбөтүгэр тимир муоста итинэн
"Айыллаан" КК парковкага оҥоруллуохтара.

Чурапчыга культуура кыбаарталын олута түстэннэ

Чурапчы сэлэһинньэтигэр тутула турар
"Кэнээри" түөлбө биир уулуссатыгар
Арасыйыа норуодунай худуоһунньуга, П.А.
Ойуунускай аатынан бириэмийэ бастакы
лауреата Афанасий Мунгалов төрөбүтэ 95
сылынан, кини аата иҥэрилиннэ. Бу ийинэ
манна сөхө бастакы балерината Аксения
Посельская, биллиилээх фольклорист Сэһэн
Боло заттарынан уулуссалар үөрүүлэх
ыһыах-майгыга аһыллан, номнуо суол-иис
үлэтэ ытылла турар.

Бу түөлбөҕө элбэх оҕолоох ыалларга анаан,
150 кэриҥэ уһайба бэриллбитэ. Бэлиэ
түгэнинэн культуура үлэһиттэрэ бу түөлбөҕө
олохсуйуохтаах эдэр ыалга Олга, Семен
Собакиннарда Афанасий Мунгалов дьээ
кэриҥэҥэ анаабыт хартыынатын бэлэхтэтигэр.

Дойду Бэрэсидьиэнин гранын Чурапчыттан үс бырайыак ылла

Бу күннэргэ РФ Бэрэсидьиэнин пуондатын
гранын иккис куонкуруһун кыайыылаахтара
билиинилэр. Чурапчы улууттан дьон-сэргэ
доруобуйатын харыстааһын, чөл олоху тарбатыы
хайысхатыгар "Боотурдарга анаммыт спорт төрүт
көрүҥнэрин сайыннары территорията" диэн
бырайыагынан кыттан, Ольга Кардашевская
салайар "Коркинец" кэммиэрчэскайэ суох
тэрилтэ 832 тыһ. 835 солк. суумалаах граны
ылары ситистэ. Эмиэ бу хайысхага "Небесный
тихоход" авиамоделл куруһуогун тэрийиҥэ
туһуламмыт кэммиэрчэскайэ суох тэрилтэ
салайааччыта Иннокентий Новгородов
бырайыага 486 тыһ.240 солк. граны ылла.
Итини тэнэ үөрөхтээһин, наука, үөрэх эйгэтигэр
бырайыактары өйөөһүн хайысхатыгар "Полюс
картины" кырачааннар айар лабораториялара
диэн "Туллу" оҕо саас дьобус академията"
оҕону сайынналар, өйүүр кини автономнай
кэммиэрчэскайэ суох тэрилтэ (сал. Светлана
Попова) 698 тыһ.440 солк.суумалаах граны
көмүскээтэ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга



Бэс ыйын
27 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Бэс ыйын
28 күнэ
СУБУОТА

Бэс ыйын
29 күнэ
БАСКЫҤАНЫНА

Бэс ыйын
30 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

От ыйын
1 күнэ
ОПТУОРОНЬУК

От ыйын
2 күнэ
СЭРЭДЭ

От ыйын
3 күнэ
ЧЭППИЭР



23° 13°

24° 12°

19° 7°

17° 6°

19° 8°

21° 10°

21° 10°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Дьон олохун
хаачыстыбата үрдүөбэ

Айсен Николаев Бырабыыталыстыба уонна Ил Дархан дьаһалтатын, итинэн бырабыыталыстыба салалтатын кытта быһааныыр мунньагы ыытта. Саха сиригэр 43 тирэх нэһилиэнньэлээх пуун социальнай-экономическэй сайдыытын биэр калым былаана онгоһуларыгар болломтону тарта. Былаан Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин көүлүлээбит «Олох инфраструктурата» национальнай бырайыагынан олоххо киирийдэ. Бырагыраама 16 хайысканы хабыса-да. 2030 сылга диэри тирэх нэһилиэнньэлээх пууннарга дьон олохун хаачыстыбата, 2019 сылы кытта тэҥнээтэххэ, 30% үрдүктээх.

«Кыайыыга – бииргэ»
өрөспүүбүлүкэтээҥи
хамыһыйа мунньаҕа
буолла

Онуоха суруда суох сүппүт байыаннай сулууспалаахтары көрдөөһүн, анал байыаннай дьайыы сиригэр уоттар, кырааныыс атыһааны эрэгитиһэннэргэ уонна Уһук Илингэ Саха сирин тирэх пууннарын үлэтин, итинэн анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьинэ көргөннэригэр босхо юридическай көмөнү онорууну тэрийиш бөлүгүрүстөрүн көрдүлэр. Бу сыл сабаланыабыттан өрөспүүбүлүкэттэн 109 түөһүс гуманитарнай таһаарас, 90-тан тахса тырааныспар көлөтө, хас да тыһыынча бырааһынньахтаах набор тириэрдиллэбит. Тирэх пууннар үлэһиттэрэ баймастарга 4 тыһ. тахса тус аадырыстаммыт баһыыкалары тиксэрбиттэр.

Анал байыаннай дьайыы
кыттылаахтара анал
үөрэҕи ааһаллар

Ил Дархан «Саха сирэ - дьоруойдар сирдэрэ» каадыры бэлэмниир бырагыраама бастагы кыттылаахтарын үөрөхтэрэ сабаланытыгар ияаннайгы лиэксийэни ыытта. 583 сайаалка бистэрит дьонтон 25 бастыгы тыбыттар. Өссө 25 киһи саппааска киирбитэ. Анал байыаннай дьайыыттан дойдуларыгар кэллэхтэринэ, үөрэҕи ааһахтара.

Сөбүлэн түһэристилэр

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ уонна «Газпром нефть» хампаанньа эрэгитиһэн социальнай-экономическэй уонна научнай-технологическай сайдыытыгар туһуламмыт бииргэ үлэлээһин туһунан сөбүлэн түһэристилэр. Докумуонга Айсен Николаев уонна хампаанньа бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ Александр Дюков икки баттаатылар.

Дойду Судаарыстыбаннай Сэбиэтин «Каадыр» хамыһыйатын мунньаҕар Айсен Николаев оттуу-энергетика салаатын каадырынан хааччылыы бөлүгүрүстэригэр этиилэри кылларда. Орто анал үөрэҕи бүтэрбит эдэр исписсалисттарга билгилэрин быраахтыкаа бигэртэтэллэрин туһутар, 20 саастарыгар диэри аармыйаҕа сулууспалы барар боддукторун уһатар, тус сымаллаах үөрөхтээһини сайыннарыыга үлэ биэрээччи абитуриент бэйэтэ таларыгар кыах биэрэр тодоостуоһун бэлиэтээтэ.

Саха сирэ уонна «Газпром» хампаанньа билим-тикхэ-ньикэ эйгэтигэр бииргэ үлэлээһин туһунан сөбүлэһин түһэристилэр. Докумуонга Ил Дархан уонна хампаанньа бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ Алексей Миллер икки баттаатылар. Эрэгитиһэн билимин институттара «Газпром» производстваҕа сорукутарын быһаарыыга чинчийэр бырайыактары олоххо кылларсыахтара.

Калигини бизэ сылга бизнесэс өрөспүүбүлүкэҕэ социальнай бырайыактары олоххо ыыларынга 46 млрд солкуобайтан тахса үбү көрбүт. Сир базыын хостуур хампаанньалары кытта 42 эрэгитиһэн социальнай-экономическэй сайдыытыгар кыттыи туһунан сөбүлэн түһэрсиллэбит. Эбии муниципалитеттары кытта хампаанньалар 98 сөбүлэһи баттаспыттар. 2024 сылга эрэгитиһэн 15 тыһ. олохтооҕо бырамыалсыланнааска үлэҕэ киирбит.

Айсен Николаев Петербурдаагы пуорум пленарнай мунньаҕар кытылына. Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин дойдуну эконэминикэ туруктаахын бэлиэтээтэ уонна тэттиннээхтик үлүлүүтүн өйүүр быһаарыныылары ылыныыга сорукутары тууруора.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Гаас ситимин тардыы
үлэтэ ыытыллар

Улууска – бу күннэргэ. Чурапчыга гаас ситимин тардыы салҕанар.

Людмила ГОРОХОВА

Күн бүгүн, улуус үрдүнэн уопсайа 3208 дьинэ гаас утаҕар холбонно. Быйыл Чурапчы нэһилиэгэр интэринээт-оскуола томторугар 10-с пусковой гаас ситимэ уонна Хатылы, Хайахсыт, Хадаар, Чакыр, Хоптоҕо, Одьулуун нэһиликтэригэр дьинэ-ри күөх төлөн утаҕар салгыы холбоһун үлэтэ барыаҕа.



“Быйыл «Сахатранснефтегаз» тэрилтэ түһэрбит былааннан 156, бэйэбит былаан-нымырбытынан, 201 дьинэ күөх төлөһүө холбуохтаахпыт. Күн бүгүн, мантан 26 ыал гааска

холбонно. Интэринээт-оскуола томторугар 113 стояк туруохтаах. Бэдэрээччиттэр билигин Тумуһахтаах уулуссага үлэһин сымдаллар.

Кини иттииттэн гаас ситимигэр көһүүтэ бэриллэр субсидия харчыта күн бүгүнүгэ диэри хамсабакка, уустуктары таһаарда. Былырын 53 мел. солкуобай көрүнүгэ көрүлүбүтэ. Элбэх оҕолоох ыалларга, до-руобуйаларынан хааччахтаах дьонго гааска холбоһоллору-гар Арасыйыага онгоһуллубут оһоһу, оборудованиелары туһан-нахтарына, 200 тыһ. солк. көрүллэр. Бу харчы хамсыы илик.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын 2010 сыл кулун тутар 19 күнүнээҕи 104 №-дээх уурааһынан кыаммат уонна бириднэлээн граждан-нар категорияларын олоһор дьинэлэрин гаастааһынга биир кэмнээх аадырыстаах маты-рыяалынай көмө онгоһул-лар. Манна быйыл 4 мел. 950 тыһыынча солкуобай көрүлэн, 34 ыалга бэрилиннэ.

Быйыл кини иттииттэ хол-

боһон олоһор ыаллар бары арахсыахтаахтар. Интэринээт-оскуола кини иттиитин хочу-олуһаа быйыл арахсар. Элбэх кыбартыырааах дьинэлэр, оскуола автономнай оһохтоһон, гаас ситимигэр көһөллөрө была-анналар. Интэринээт-оскуола олохтоохторун кытары ааспыт нэдиэлэҕэ көрсөн мунньахтаа-былпыт, бары гаас ситимигэр көһөр санаалаахтар.

Мань сэргэ, гаас стояк тах-сарыгар өрөспүүбүлүкэттэн үп көрүлүн бүтэ. Быйыл 113 стояк тахсыахтаах, онон бүтэр. Биир стояк сымата 70 тыһ. солкуобай буолар. Онон гаас сто-якын таһаартарар интэринээ-тээх дьон сайаапканы түһэрэ охсоллоро табыластаах”, - дьин улуус баһылыгын бастагы сол-буйлааччы Рустам Данилов би-лиһиннэрэр.

Быйыл нэһилиэнньэни кытары «Аартут», «Техноло-гия тепла», «Строй-В», «Сатал-Строй» ХЭТ-лэр уонна Е.Н. За-харов урбааньыт бэдэрээччит буолан, дуоһабар түһэрсэн үлэ-лэһэ сымдаллар.

Оҕо сынньалана.
Үөрэнээччилэр “Уус кыһата”
лааҕырга уһуйулуннулар

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ

Үөрэх салаатын иһинэн үлэ-лиир Чурапчытаагы произ-водственной комбинээткэ “Уус кыһата” сыах уол оҕо-лору кыһыннары-сайыннары олоххо-дьаһахха олус туһа-лаах идэҕэ уһуйар.

“Уус кыһата” лааҕыр бэс ыйын 5 күнүгэр аһыллан, удьуор уус уолаттары наардаан, уһуйан, үөрэтэн, бэс ыйын 25 күнүгэр үлэтин түмүктээтэ. Бу кэм устата кинилэри оройуонмут кэскил-лээх уһуйааччыта, удьуор уус Дмитрий Константинович Ва-рашков салайан иддэ сырытта.

Айылҕаттан мындыр уо-латтары, куорат 2-с нүөмөр-дээх орто оскуолатыттан кэл-бит убайдым-бырааттыы – 8-с кылааһы бүтэрбит Марк Мар-ков уонна 6-с кылааһы си-тиһиллээхтик бүтэрбит Всево-лод Эверстовы итинэн Иван Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 6-с кылааһын үөрэнээччитин Эрчимэн Лос-кины, Үрэх Күөрө учаастагыт-тан 7-с кылааска үөрэнэр Кеша Артемьевы анаан-минээн ды-рыктаан, быһаҕы оноруууустук үөрүйэхтэрин инэрда.

“Уолаттар бары – олус та-лааннаах, дьоруудаах, удьуор-



Лааҕыр итиллээччилэрэ.

даах дьон. Холобур, Марк Мар-ков Маңдар Ууска тийэн икки-тэ уһуйуллубутуо, олус талаан-нааҕа, сатабыллааҕа биллэр. Манна кинилэр, хас күн аайы сарсыарда 9 чаастан күнүс 12 аңаарга диэри, уһаанан таһыс-тылар. Уолаттар 65Г мааркалаах тимири туһанылар, бу тимири бастагы саҕалааччы сымбатын-халтытын “бырастын ынар” матырыяалынан биллэр. Онон бары биридии бэйэлэрэ толору быһах кэмпиллэһин онгоһуну-лар, өссө аны күһүңгэ диэри бириднэ собоһуопка тимири охсон, дьинэлэригэр иддэ бар-

дылар. Куораттан кэлэ сымдыар уолаттар аны күһүн хайаан да кэлэн өссө үөрэнэр санаалаах-тар. Оттон бэйэбит уолаттарбыт аны күһүңгүттэн саҕалаан, “Уус кыһатыгар” утумнаахтык ды-рыктанан, маастарыстыбаларын үрдүтүһүгэ эрэннэрдилэр. Түгэнинэн туһанан, уола-тар төрөппүттэригэр исти-ник махтанабын, инникитин даҕаы иһэн-толдон турбакка, оҕолоргут дьоруударын өйөөгү кинилэргэ күөс-көмө буолун”, - дьин уһуйааччы Дмитрий Константинович үөрөн-көтөн туран санаатын үлэһиннэ.

Чурапчыга гастрономической кизһээни аһылык ыытылынна

Сэргэх дьаһал. «Муус Хайа» ресторан шеф-повара Антон Евграфов Чурапчы олохтоох бородуксуйаларыттан тус бүлүүдэлэрин онгордо.

Марфа ПЕТРОВА

Чурапчы кэрэ айылҕалаах сиригэр, ыраас халлаан аныгар Күрүө Тумуска хатын чараһы быһыгар «Алаас амтана» гастрономической кизһээни аһылык буолан ааста. Бу сонун тэрээһин саҥа тэриллэбит «Алаас амтана» түмсүү көбүлээһининэн ыытылынна.

«Алаас амтана» диэн тэрээһин, аата да этэрини, менюга баар хас биридди бүлүүдэ ингредиентигэр Чурапчы сиригэр-уотугар, сыһытыгар-толоонугар, күөллэригэр үөскээбит-тэнийбит кыыллар, көтөрдөр эт-тэрэ-астара уонна алааспыттар, тыаларбытыгар үүнэр сүмэһиннээх үүнээйилэр туһанылыыттар. Ол курдук, сэлэһинэй бурдугунан астаммыт саламаат, отон, сугун соустаах моонньоҕон сэбирдэхэр сууламмыт издэҕэйдээх убаһа этэ, харталаах, оҕуруот астаах салат, кутааҕа туой иһиккэ буспут балык, кус, хатырыгы оргутан көөнньөрүллүбүт чэй, мүүттээх мутукча утаҕа уо.д.а.

Бииртэн-биир ураты амтаннаах бүлүүдэлэри, утахтары «Муус Хайа» ресторан шеф-повара Антон Евграфов уонна Чурапчы кэскиллээх асчыта Анатолий Татаринов айан-тутан астаатылар. Бүлүүдэлэр бары Прокопий Екечъямов уонна Ульяна Заровняева Чурапчы туой буоруттан онорбут иһиттэригэр буһарылыннылар уонна ыалдьыттарга түгэтилиннилэр. Ыгырыылаах асчыт Антон Евграфов дьонно-сэргэҕэ аһылык хайдах оҕоһуллубутун, кизгэтиллибитин көрдөрдө, ону сэргэ бүлүүдэни астыырга иэйии хантан киирэрин, ас нөҕүө туох өйдөбүлү тиэрдэрин сырдатта. Бу тэрээһин сыалын-соругун тэрийээччи, «Аптаах бурдук» бэкээринэ салайааччыта Ульяна Заровняева билиһиннэрдэ:

●●● Быйыл саас Чурапчыга бастакы кизһээни аһылык тэрийбиппит. Кэлбит дьон-сэргэ уонна ыгырыылаах асчыттарбыт, ол иһигэр «Усадьба Атласовых» ресторан шеф-повара Николай Атласов олус сөбүлээбиттэрэ. Онуоха Николай Атласов Санкт-Петербур

бург куораттан Саха сиригэр кэлбит «Якутские пирожки и много еще чего» киинэ хамаандатыгар биһиги тэрээһиммит туһунан кэпсээн, олус сэнээрбиттэр. Киинэ сценарийын ааптара, режиссера Владимир Хаунин тутта мизэх төлөпүүннээн, туой иһиккэ гастрономической кизһээни аһылык тэрийэргэ көрдөспүтэ. Бу 30 киһиэхэ аһаммыт тэрээһиммитин ыта сылдьан, «Алаас амтана» диэн түмсүү тэрилиннэ. Хамаандабытыгар үс туой-дүүт Чурапчыттан Прокопий Екечъямов, Төлөйтөн Наталья Гуляева, Саргылаана Хоютанова, отонут Вероника Маркова, сахалыы аска-үөлгэ Татьяна Илларионова уонна мин баарбыт. Ол курдук, туой иһити онорооччулар, бурдук уонна от-мас аһылык астааччылар түмсэн, «Алаас амтана» диэн ааты иһэриннибит. Бастакы саҕалааһыммыт – Чурапчы ыһааҕар кутааҕа туой иһиккэ буспут бүлүүдэлэригэр ыһаах кэлбит дьонно-сэргэҕэ күндүлээбиппит. Барытын Чурапчы олохтоох бородуксуйаларынан астаабыппытын истэн, амса-



йан, эмиэ олус сэнээрбиттэрэ, сөбүлээбиттэрэ.

Тыл этиигэ ыраахтан кэлбит ыалдьыттарбыт хас биридди бүлүүдэни тарҕатыы, кизгэтии туһунан олус интэриэһинэйдик ааспытын, Чурапчы сэлэһинэй бурдугуттан буспут алаады, бэрэски, лэппиэскэ, саламаат эмиэ ураты сонун амтаннааһын бэлиэтээтилэр. Ону сэргэ туой иһиккэ буспут балыгы, кус миинин ордук сөбүлээбиттэрин эттилэр.

Марианна Яковлева, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо:
●●● Бэс ыйыгар, саамаан

сайыммыт саамай мунутуур кэмигэр олус истиг түмсүү буолла. Бырайыак ааптардарыгар уонна асчыттарга махтанабын. Инникитин да, бэйэбит дойдубут ингэмтиэлээх, сибиһэй аһын-үөлүн туһанан, төрүттэрибиттэн тийэн кэлбит ырысыаптары тупсаран, төрүт бүлүүдэлэри дойдубутугар үүнэр отунан-маһынан кизгэтэн, киэн эйгэҕэ тарҕата туралларыгар баҕарабын. Билигин ыччакка, оҕоҕо төрүт чэгийэн аһылык ис хобооно диригээн, кэргээн иһэрэ олус суолталаах дии саныбын.

Кэрэ эйгэтэ. Кырадаһын алыптаах умсулҕаныгар ылларан

Бу күнүргэ Хатылы нэһилиэгэр ытыллыбыт улуустары Олонхо ыһааҕар Хатылы нэһилиэгин уран тарбахтаахтарын быыстапка-тыгар «Дьулуруйар Ньургун Боотур» кырадаһынын кыбыты паннону, үгүс дьон сэргии, сэнээрэ көрдө.



гэ аҕалан туруордум. Дьингэр, бу күнүргэ Монголияҕа ытыллыбыт быыстапкаҕа илдьэ бараары көрдөспүттэрэ.

●●● Дьэ, элбэх киһи кэрэхсээн көрбүтүн бэлиэтии көрдүм, бэйэм да улаханньык сэнээрдим. Ким идиэйэтэй уонна төһө кэм иһигэр тигэн бүтэрдигит?

●●● Бу үлэбит идиэйэтин тобулуу – кэпсээнтэн кэпсээн диэххэ дуу... Үс сылааҕыта, арай, түһэтэхпинэ, «Эн олонхо тиэмэтигэр үлэн суох» диэн ким эрэ саҕарбытыттан уһукта биэрбитим. Уһуктаат, тоҕо эрэ «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо өгнөөх кыраасканан ойууламмыт хартыналара харахпар көстөн ылбытара. «Үөһэттэн этитии кэллэ дуу» диэн санаа үүйэ-хааһа туппуга. Онтон «Кырадаһын абылаҥа» түмсүүм иистэннээн

ригэр түүлүн кэпсээтим. Бары да сэргии түстүлэр, ылсан үлэлииргэ соруннубут. Тутта «Дьулуруйар Ньургун Боотур» нууччалы тылынан тахсыбыт кинигэтигэр хартынаһы талан, паннобут устатын-туоратын ааһан -суоттаан, биридди хартынаһы АЗ кээмэйдээх кумааҕыга түһэртэрэн ыллым, ону иистэннээннэрбэр түгэтиим. Тигэрбитигэр анаан өгнөөх сукуналарбытын буллубут, дьэ уонна үлэбитин саҕалаабытынан барбыппыт.

Түмсүүбэр урукку кэмнэргэ араас эйгэҕэ үлэлээбит дьахталлар сылдьаллар. Кырадаһынын кыбытылаах тигиини тигэн көрбөтөх дьон бу иис дьикти абылаҥар ылларан, ахсаана билибэт үгүс үлэни тигэн онордулар. Ол да иһин буолуо, бу уустук иис көрүгүн тиэһиньикэтин толору баһылаабыт буолан, олонхо дьоруударын

убарастарын үрдүк таһымнаахтык тиктилэр диэн бэйэм сыаналыбын. Бу паннобутун үс сыл устата тигэн бүтэрдим.

●●● Бу хас биридди ойууга сирэйдэрин-харахтарын көрөөччүгэ тиэрдии, таҕастарыгар-саптарыгар күлүктэрин түһэриин, оһуору-мандары ураннаан тигии барыта сап утахтарын эрэ саҕа кырадаһынын эр бэйэ-бэйэлэригэр ыпсаран тигии элбэх сыраттан тахсарын, олус бириинчик үлэ буоларын иистэн ыраах да киһи өйдүүр.

●●● Сөпкө бэлиэтэтиин. Паннобутун тигэрбитигэр саамай уустуга харах, хаас, мурун, тиис-уос барыта кып-кыра сукуна лоскуйдарыттан тигэн таһаары олус уустук. Туох баар кыһамныбытын ууран, дьобурбутун, сатабылбытын киллэрэн, илиибит сылааһын ингэрэн, сырдык санаа күүһүн түмэн, бары бири киһи курдук эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһан, манньык дьикти кэрэ, кэрэхсэбиллээх үлэни айан-тутан таһаардыбыт. Онон салайааччы буолан туран, иистэннээннэрбинэн киэн туттабын.

Үс сыл анараа өттүгэр түүлбэр үөһэттэн кэлбит этиини олоххо киллэрэн, П.А. Ойуунускай суруйбут улуу олонхотугар олохуран, биллэр

худоһунньуктарбыт Э.Сивцев, В. Карамзин уонна И.Корякин олонхо дьоруудун убарастарын араас өгнөөх кыраасканан ойуулаабыттарын биһиги өгнөөх сукуна кырадаһыныннарынан кыбытан тигии ньыматынан бири хартынаһы онорон, дьон-сэргэ көрүүтүгэр таһаардыбыт.

●●● Салгыы бу паннобутун ханнык быыстапкаҕа кытыннарар былааннааххыт?

●●● Бу үлэбитин илдьэ 12 буолан, аны күһүн алтынньы ыйга «Душа России» норуоттар икки ардыларынааҕы бэстибээлгэ кытта барыахтаахпыт. Онон Россия худуоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ, Саха сиригэр култууратын үтүөлээх үлэһитэ, норуодунай худуоһунньуга Анна Николаевна Зверева сүбэтинэн, паннобут кыты арааматын уларытан, тупсаран улахан быыстапкаҕа бэлэмнэтибит.

●●● Дария Семеновна, кэпсээни иһин махтанабын. Тус бэйэҕэр уонна салайар түмсүүгэр өссө да айар үлэҕит аартыгар саҕатан-саҕа ситиһиллэри, бииртэн-биир ураты сонун үлэҕитин таһааран, дьонугутун-сэргэҕитин үөрдэ, кэрэхсэтэ турун.

«Кыайы тойуга» түһүлгэ эр дьон тойуксуттары түмтэ

Анна ЗАХАРОВА

Улуу Кыайы 80 сылыгар уонна Чурапчы улууһа төрүт-тэммитэ 95 сылыгар анаммыт үрүҥ тунах ыһаахха түһүлгэ-лэринэн араас куонкурустар, күрөстөр тэҥинэн ыһылыннар.

Эр дьонго анаан, бастакытын ыһыттыбыт «Кыайы тойуга» куонкуруска 10 тойуксут кытан, толоруу маастарыстыбатыгар, саха төрүт фольклорун тарҕатыыга, сайыннарыыга сатабылларын көрдөрдүлэр.



Одьулуунтан кытта кэлбит 75 саастаах Семен Саввин бэйэтин бу көрүҥгэ сана холоно кэлбит: «Мин бүтүн Гаврил Дмитриевич Ефимов доҕорутар артиллерист Гаврил Протодаконовка анаан суруйбут хоһоонун туойдум. Тойукка аан бастаан холоннум. Улаханньык ыһаабат кийибин. Сааһым тухары суоппарынан үлээбэтим. Онон айан дьонун үгэһинэ, эмиз уруулга олордум да, млмыр идэлээхпин. Нэһиликтэр кэсирдэргэ, пьесаларга кыттааччыбын. Бары кыттааччыларга ситиһинилэри баҕарабын», - диир санаатын үлэһиннэ.

Түмүккэ анал ааттарга мистэлэр олохтоннулар. Ол курдук «Чулуу аат»:

- 1 – Давид Андреев (Кытаанах);
- 2 – Анатолий Захаров (Хатылы);
- 3 – Петр Егорович Беляев (Сылан).

«Бастыҥ аат»:

- 1 – Анатолий Николаевич Христофоров (Соловьев);
- 2 – Семен Васильевич Саввин (Одьулуун);
- 3 – Тарас Егорович Толстоухов (Мутудай).

Анал аат «Дорҕоонноох тойуксут» – Михаил Иванович Оконешников (Алаҕар);

«Долгохутар кылыһах» – Айзал Афанасьевич Местников (Волтоҕо);

«Уһун тыһынаах тойуксут» – Владимир Ефремович Спиридонов (Хадаар).

Урагы сонун куонкурус кыайымылаахтара анал биригистэринэн наҕараадалаһылар.

Маҕаайыга – улуустааҕы үрүҥ ыһаах

Ыһаах - 2025. Маанылаах Маҕаайы алааһыгар Чурапчы улууһа төрүт-тэммитэ 95 уонна Улуу Кыайы 80 сылларыгар анаммыт ыһаах ыһылынна.



Ыһаах үөрүүлээх аһыллытын түгэнэ. А. ЗАХАРОВА

Марфа ПЕТРОВА

Төгө да былыттаах, сөрүүн күн-дьыл турдар, сиздэрэйдик сахалыы тангымбыт дьон алааһы толору муһуна. Ыһаахха кэлбит хас биирдик ыалдыты Чурапчы дэлбэр хотуттара үөрэ-көтө арчылаан көрүстүлэр.

Ыһаах үөрүүлээх аһыллымытыгар ойдуобут уолаттар түтэни уматтылар, дэлбэр хотуттар хааман наскылдыһан киирэн, түптэ буруотун унаардан, түһүлгэни ыраастаатылар, арчылаатылар. Онтон айыы маанылаах көтөрдөрө – кылбаа манган кыталыктар үрүҥ тунах ыһааҕы уруйдаан, кыталдыһа үгүсүлээтилэр.

Салгыы киин түһүлгэс Чурапчы улуус сайдыытыгар сүктэн кылааттарын киллэрибит бири дойдулаахтарыт, сэбиэскэй-партийнай үлэ бэтэрээннэрэ, сонхуос дириэктэрдэрэ, Чурапчы улуусун

Бочуоттаах олохтоохторо Иннокентий Аммосов, Григорий Смирников, Иван Пинигин хааман киирбиттэрин дьон-сэргэ уруйдуу көрүстэ. Киинлэр ыһаах бэлиэтин – Ытык Дуоһаны улуус баһылыгар Степан Саргыдаевка туттардылар. Степан Анатольевич Үрүҥ тунах ыһааҕынан бар дьонун эвэрдэлээн туран, күөх сайын көрсөр, күөх быяны, дьолу түстүүр бырааһынньыгы үөрүүлээхтик арыйда.

Үс ытык алгысчыт киин түһүлгэс кыталык кыргыттарынан, турууа уолаттарынан баһыһынаран киирэн, аал уоту айах тутан, алгыс сизэрин-туомун толордулар. Салгыы кымыс үрдүн охторуу сизэ-туома ыһылына. Бири сонун түгэнигэр Хайахсыт нэһилиэгин олохтооҕо Евадокия Кузьмина таптааллаах Чурапчытын туһунан суруйбут ырыатын сүрэхтэниэтэ буолла. Айар куттаах, Саха сиригэр кизгник биллэр бири дойдулаахтарыт – Алексей

Потапов, Алексей Егоров – Өркөн, Александр Пономарев – Понсаһ сана ырыаны ниргирдээхтик толордулар, көрөөччүлөр ыһыстарын тыаһа уҕараабата.

Киин тырыбынаҕа улуус баһылыга Степан Саргыдаев, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Яков Оконешников, РФ Федеральнай Сэбиэтин сенатора Егор Борисов, СӨ Бырабытыалыстыбатын бэрэссэдэтэлэтин солбуйааччы Георгий Степанов, СӨ Ил Түмэн дьокутааттара Павел Пинигин, Дмитрий Понсева, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев уонна нэһилиэк дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Василий Гуляев ыгырыллан күндү ыалдыттарынан буоллулар, бири дойдулаахтарыт үбүлүйдэх ыһааҕынан истинник эвэрдэлээтилэр.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев Улуу Кыайы 80 уонна Чурапчы улуус төрүт-тэммитэ 95 сылынан эвэр-

дэлээн туран, улууспут кииз, баай историялааҕын бэлиэтээтэ. Тус этиигэр Чурапчыны Чурапчы дэтэн аатын үрдэппит, сайдыы суолугар дабаппыт чулуу дьоммут үтүө ааттарын ааттаталаан туран махтанна. Маны сэргэ Улуу Кыайыны аҕалсыбыт бири дойдулаахтарытыгар, улууспут туруу үлэһит дьонугар сүгүрүйэрин биллэрдэ. Саха сирэ, улууспут баһыһынаах сайда турарыгар, сайыммыт уйгулаах буоларыгар баҕарда.

СӨ Ил Дарханын, Бырабытыалыстыбатын, Ил Түмэн уонна Чурапчы улуусун урдүкү наҕараадаларын туттарыт түгэнэ тосхойдо. «Чурапчы улуусун Бочуоттаах олохтооҕо» бэлиэни Чурапчы гимназиятын физикаҕа учууталыгар Мария Хоютановаҕа, «СӨ Муниципальной сулуусла туйгуна» бэлиэни Одьулуун нэһилиэгин баһылыгар Людмила Ефремоваҕа, бүтүн Арасыйытааҕы олохтоох бэйэни салайыныы ассоциациятын бочуоттаах бэлиэтин Кытаанах нэһилиэгин баһылыгар Егор Потаповка, «Чурапчы улуусун Бочуоттаах бэтэрээнэ» анал бэлиэни улуустааҕы киинэммит бухгалтерия буҕаалтырыгар Наталья Корякинаҕа, Ала дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа Гаврил Протодаконов аатынан бэлиэни Анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар Александр Даниловка, Артем Устиновка, Георгий Федоровка, маны сэргэ Анал байыаннай дьайыыга кытта сылдьан хорсундук охтубут Иван Поповка анаммыт «Эр санаала-

Мааны Маҕаайыга хомус дьүрүскэн тыаһа кутулунна

Анна ЗАХАРОВА

«Хохуоралаах тыллаах хомуһунаах хомуһум ба-рахсан» куонкурус түһүлгэтигэр бөлөбүнэн уонна биригистээн хомусчуттар бөлөхтөрө улууспут үгүс нэһиликтэриттэн уонна атын улуустартан кэлэн кытыннылар. Бу күрөскэ үгүс сайаапка киирбит.

Кытаанахтан муусука учуугала идэлээх Ангела Харитоннова импровизатор хайысхатыгар кытыһа, отгон киин дьарыктыыр үс кыһа триона сайын кэлитин дьүһүйдүлэр. Эдэр бөлөх номнуо ситиһинилэрдэх. Ол курдук, «Дьүрүскэн» өрөспүүбүлүкэтээди куонкуруска 2-с итиэпэннээх лауреат үрдүк аатын сүкпүттэр.

Отгон «Утум» дьизэтин иһинэн үлэлиир, «Айыллаан»

култуура киинэ тэрийбит «Дьизэрэй» куруһуогун Александра Игнатьева салайар. Куруһуок чилиэнэ Анна Дьячковакыа билиһиннэри-битинэ, төгө да былы-рыһыттан сана саҕалаан эрэр буоллалар, улуустарын, өрөспүүбүлүкэлэрин иһинэн мунурдаммакка. Санкт-Петербурга кэтэхтэн ыһытты-быт норуоттар икки ардыла-рынааҕы хомус куонкуруһугар кыттан гран при үрдүк аатын ылбыттар.

Дьүһүлүүр сүбэсэ хомус көрүгүн бири бастакынан са-йыннарыыга дьонун кылаа-тын киллэрсэбит, саха хо-муһун араас дойдуларга аат-таппыт импровизатор хо-мусчут Евадокия Калачева бэйэтинэн үлээтэ.

Күрэх түмүгүнэн кыайы-лаахтар билиһиннэлэр:

«Кылаан Чыпчаал» – Күннэй Лоскина (Чурапчы);



«Дьизэрэй» бөлөх дьастыгы-сэһитэ

«Чулуу аат» I үрдэлэ – Айтилина Протопопова (Чурапчы);

«Чулуу аат» II үрдэлэ – Гаврил Чириков (Үөһээ Дьааҥы куорат);

«Чулуу аат» III үрдэлэ – Маргарита Ефимова (Орто Халыма);

«Бастыҥ аат» I үрдэлэ – Наталья Устинова (Чурапчы);

«Бастыҥ аат» II үрдэлэ – Зоя Мохначевская (Хатылы);

«Бастыҥ аат» III үрдэлэ – Анна Максимова (Мэҕэ Халы-лас);

Биһирэбил бэлиэ – Ангелина Харитоннова (Кытаанах);

тунах

ны» сударыстыбанный уорды-
аны ийэтигэр Мария Поповага
туттардылар.

«Гражданский килбиан»
түгүн бэлиэни Чурапчы улуу-
хун уонна Хонтобо нэһилиэ-
тин Бочуоттаах олохтообор, су-
руйааччы Павел Федоровка,
Алабар нэһилиэтин Бочуоттаах
олохтообор Валерий Лыткин-
га, «СӨ нэһилиэтиннэтин со-
циальной харалтатын үтүөлээх
үлэһитэ» бочуоттаах анал ааты
улуустаахы социальной харал-
та салайааччытыгар Лидия То-
сукаевага, СӨ Ил Дархан гра-
мотатын Чурапчы нэһилиэтин
баһылыгар Владимир Сивцев-
ка, СӨ Ырабыыталыстыбатын
грамотата улуус дьаһалтатын
опека уонна попечительство
отделын сүрүннүүр исписалин-
нигэр Дария Никитинага, «СӨ
Ытык кырдыааһа» бэлиэни Улэ
бэтэрээни Митрофан Иустин-
новка, РФ сенаторын Махтал
суруга «Аман» фермерскай ха-
һаайыстыба салайааччытыгар
Булгуннах Аман Мэтэс уолугар,
«Балаһаннаах» фермерскай ха-
һаайыстыба салайааччытыгар
Алексей Пономаревка, Сылан
нэһилиэтин арыы сыадын маас-
тарыгар Иван Трофимовка, Ил
Түмэн Бочуотунай Грамотата
Улэ бэтэрээни Михаил Климов-
ка, С.А.Новгородов аатынан Чу-
рапчы орто оскуолатын физкул-
туурага учууталыгар Василий
Степановка туттарылынылар.

«Чурапчы нэһилиэтин Бо-
чуоттаах олохтообор» аат энер-
гетика бэтэрээнигэр Иван Ма-
каровка иигэрилиннэ. Маны
таһынан Чурапчы нэһилиэ-
тин «Токус томтор» бэлиэтинэн
«Ситим» маҕаһынын салайаач-
чыта Зоя Сивцева наҕараада-
ланна.

Ити кэһиттэн кымыс үрдүн
охторуу сизэр-туома ытылы-
на, илии илииттэн ылсыйан,
киэн түһүлгэлээх оһуоһай тө-
рилиһэ.

Биһирэбил бэлиэ – Марфа
Артемьева;

Биһирэбил бэлиэ – Ольга
Дьячковская (Чурапчы).

Бөлөхүн кытты

«Чулуу аат» I үрдэлэ –
«Кэрэли» бөлөх (Чурапчы);

«Чулуу аат» II үрдэлэ –
«Лыккынас» бөлөхө (Кытаанах);

«Чулуу аат» III үрдэлэ –
«Дьэрэй» (Чурапчы).

Санааны сааһымыр, дуу-
баны уоскутар, уйулҕаны эми-
ир абылаһаах хомус тыаһа би-
иртэн-биир ураты дорҕоон буолан,
Мааны Мадаайы алаас үрдүнэн
лыккыны дьуруһуйда, хонку-
нуу кутулунна. Истибит, сыл-
дыбыт дьон бу түһүлгэттэн са-
наалытын чэпчээн, сүргэлиин
көтөһүллэн тарҕастылар. Кыт-
тааччылар уонна тэрийээч-
чилэр куонкурус сылтан-сыл-
тан улуустартан тийэ кэлэн кыт-
тыгыттарын бэлиэтээтилэр.



Күрэх кыайылылаахтара уонна тэрийээччилэрэ, ахтыр түөһүмүс

Павел Друзьянов - «Токус томтор оонньууларын» үс төгүллээх кыайылылааҕа!

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ

**Ханнык ыһах көрө-нара,
күүс былдыһыга, хары
баттаһыга, хол холоһуу-
та, үтүө киһи уһаа-хатана,
илии-атах оонньуута суох
барбытай? «Токус томтор
оонньуулар» өссө 2003 сыл-
лаахтан төрүттэнэн, элбэх
күүстээх спорт-
сменнар күрэстэһэн, үгүс
киһи сэнээриитин ылан,
өрөспүүбүлүкэтэни таһым-
наах күрэхтэһиигэ кубулуй-
да диэтэхпитинэ, сыыспай-
пыт.**

Устуоруйа быһыын сөгө-
тэн көрдөххө, 2003 сыллаах-
ха Мааны Мадаайы алааска
ытыллыбыт ыһаахха бэрт
үгүс мөккүөрүнэн тэрилли-
бит токус түһүмэхтээх «Токус
томтор оонньуулар» аан
бастакытын тэриллбитэ. Оч-
чотооһуга улуус баһылыгын
социальной болпуростарга
солбуйааччы Альбина Иус-
тинова, спорт отделын нача-
алынныга Николай Гуляев
уонна исписалис Михаил И-
нятьев көбүлээһиннэринэн
бастакы күрэхтэһии буолбу-
та. Ол кэмтэн ыла, күрэхтэһии
таһыма сайдан, үрдээн, 2014
сылтан саҕалаан, билигин
Чурапчы улууһун баһылыга
Степан Саргыдаев быһаччы
өйбүлүнэн «Токус томтор оон-
ньуулар» биер дойдутаахпыт,
«Мистер Норд» анал аат хаһа-
йына, өрөспүүбүлүкэтэ
ытыллыбыт «Үрүң Уолан»
күрэх мунуутуур кыайылылааҕа,
Салехард куорат курдук ыраах
дойдута, сахалар лаппа кыах-
таахтарын итэһэллэр Степан
Алексеев сырдык кэриэһигэр,
быйыл үбүлүйдээх ыһаахха
Х-с төгүлүн ытылыһа.

Быйылгы күрэхтэһиигэ
барыта 10 спортсмен аат аат-
таан кэлэн кытына.

Кинилэр ортолоругар Чу-

рапчы улууһуттан 2022 сыл-
лаагы «Токус томтор оонньуу-
лар» кыайылылааҕа Павел
Друзьянов, элбэи эриһэрэр
мччаттарбыт Ньургун Лавров,
Юрий Копырин, Дьулустан Ка-
лачев, Томпо сымса мччатта-
ра Альберт Гурьев, Алаҕартан
тардылылаах Алексей Про-
тодьяконов, талах курдаах
Таатта ааттааҕа Архан Мак-
симов, Бүтэй Бүлүү боотура
Дмитрий Петров, Чурапчы
көрөөччүлэригэр таптаһыт
Муома хоһуона, Хадаартан
тардылылаах Алексей Ефимов
уонна Дойду бэрэсидьиэниэ
Владимир Путинтан «Хорсу-
кун иһин» мэтээллээх анал
байыаннай дьайыы кытты-
лааҕа, Орто Халыма мччата
Алексей Яловская.

Бастакы күнүгэ 4 көрүн
түмүгүнэн көрдөрүүнү би-
лиһиннэрдэххэ, **тутум эр-
гиргэ:**

1 миэстэ – Павел Друзьянов
(Чурапчы, 55 эргир);
2 миэстэ – Дмитрий Петров
(Бүлүү, 54 эргир);
3 миэстэ – Юрий Копырин
(Чурапчы, 54 эргир).

**Варамалылаах сүүрүүгэ
(80 килэ ыһааһынаах):**

1 миэстэ – Дьулустан Калачев
(Чурапчы, 16 сек.75 дэһээтэй);
2 миэстэ – Ньургун Лавров
(Чурапчы, 16 сек.94 дэһ);
3 миэстэ – Алексей Прото-
дьяконов (Муома, 16 сек.97
дэһ).

Мас тардыһытыгар:

1 миэстэ – Павел Друзьянов
(Чурапчы);
2 миэстэ – Альберт Гурьев
(Томпо);
3 миэстэ – Юрий Копырин
(Чурапчы).

400 миэстэ сүүрүү:

1 миэстэ – Дьулустан Калачев
(Чурапчы, бириэмэтэ 54 сек.59
дэһээтэй);
2 миэстэ – Алексей Прото-
дьяконов (Муома, 55 сек. 12
дэһ);

3 миэстэ – Алексей Ефимов
(Муома, 55 сек. 50 дэһ).

Иккис күн «Токус томтор
оонньууларын» 5 көрүнэ
мытылыһа: Токус туоска
мстанымы, төрүт оһуунан ытыы,
кулун тардыһыы, хапсаҕай,
бэрэбинэни көтөһүү. Урукку
сылларга бу оонньуулар-
га чөмпүүөннээбит Мер-
сияз Пахомов, Любомир Ни-
колаев, Иван Белолобский,
Рустам Ксенофонтов, Дмит-
рий Попов, Егор Филиппов,
Владимир Федоров, Павел
Друзьянов о.д.а. ааттаах-суол-
лаах спортсменнар таһымна-
рыгар быйыл 10 бөлөс кыт-
тымы ыла. Тэҥ баайылылаах
уолаттар буолан, эрдэттэн ким
кыайыан сөбүн туһунан сы-
дыктаһыын суоҕа, ону ааһан
көрүннэр аайы саҕаттан-саҕа
ааттар күөрэйэн испиттэрэ,
бэрт кыһылылаах кыайта-
рылылаах, алҕас сыһа-хал-
ты туттуулар кыайан да иһэр
спортсмены ыраахха дьэри
хаалларар түгэниэри спорду
сэһээрээччилэр уу харахпы-
тынан көрөн, эт кулгаахпы-
тынан истэн кэлибит.

Чурапчы улууһа төрүт-
тэммитэ 95, Улуу Кыайы 80
сыллар уонна «Мистер Норд»
анал аат хаһаайына Степан
Алексеев сырдык кэриэһигэр
анамыт Х-с төгүлүн мытыл-
лар «Токус томтор оонньуу-
ларын» кыайылылаахтара би-
лиһинилэр.

Күрэхтэһии көрүннэринэн
түмүгүн биһилиһинэрдэххэ,
кулун тардыһытыгар:

1 миэстэ – Дмитрий Петров
(Бүлүү);
2 миэстэ – Альберт Гурьев
(Томпо);
3 миэстэ – Дьулустан Калачев
(Чурапчы).

**40 миэстэ төрүт
оһуунатын көрүннэр:**

1 миэстэ – Алексей Ялов-
ская (Орто Халыма);
2 миэстэ – Альберт Гурьев

(Томпо);

3 миэстэ – Юрий Копырин
(Чурапчы).

Токус туоһу мстанымы:

1 миэстэ – Ньургун Лавров
(Чурапчы, көрдөрүүтэ –
32м02см);

2 миэстэ – Алексей Прото-
дьяконов (Томпо, 31м 03см);

3 миэстэ – Павел Друзьянов
(Чурапчы, 29м 90см).

Хапсаҕайга:

1 миэстэ – Дьулустан Калачев
(Чурапчы);

2 миэстэ – Альберт Гурьев
(Томпо);

3 миэстэ – Дмитрий Петров
(Бүлүү).

**115 килэ ыһааһынаах
бэрэбинэни көтөһүүтэ:**

1 миэстэ – Дмитрий Петров
(Бүлүү, 350 миэстэ);

2 миэстэ – Альберт Гурьев
(Томпо);

3 миэстэ – Алексей Прото-
дьяконов (Томпо).

Иһинэ тыһан токус көрүн
түмүгүнэн уопсай очукуола-
рын ааһан таһаардахха:

1 миэстэ – Чурапчы Сы-
лаһыттан Павел Друзьянов
буолла уонна 500 тыһыынча
солкуобай харчынан наҕараа-
даланна;

2 миэстэ – Чурапчы
нэһилиэгиттэн Дьулустан
Калачев таҕыста уонка 300
тыһыынча солкуобай суума-
нан бириэмийэлэннэ;

3-с бочуоттаах миэстэ –
Томпогон Алексей Прото-
дьяконов тигистэ итинэнэ
150 тыһыынча солк. сууманы
гутта.

Оттон атын спортсмен-
нарга, сүрүн спонсордар аат-
тарыттан, Степан Алексеев
аймахтара сыһаналаах бири-
эри, туттардылар, кыайы-
лаахтары Чурапчы улууһун
баһылыга Степан Саргыдаев,
Чурапчы нэһилиэтин баһылы-
га Владимир Сивцев эһэрдэ-
лээтилэр.

Тапталлаах оскуолабытыгар махтанабыт

Ахтан-санаан. Чурапчытаабы интеринээт-оскуоланы бүтэрбиппит 55 сылынан иһирэх ахтыбытын аныыбыт.

Быйыл оскуоланы бүтэрбиппит 55 сыла Улуу Кыайы 30 сыллаах үбүлүйүгэр, тапталлаах Чурапчыбыт улууна төрүттэммитэ 95 сылыгар түбэстэ.

Билиги учууталларбыт, төрөпүттэрбит ортолоругар сэрим кыттылаахтара, тыыл бэ-тэрээннэрэ үгүстэр этэ. Ки-нэлэр өгөлөрүнэн патриоттуу тыынна итиллибит көлүөнө буолабыт. Билиги 1970 сыллаах-ха оскуоланы Владимир Ильич Ленин төрөөбүтэ 100 сылыгар бүтэрбиппит.

Хаһан да, ханна да тийдэр-бит, улууспутунан киэн тутта-быт, ол билигин тэрээһини-тин улууспут кыраайы үөрэтэр түмэлиттэн саздалаатыбыт. Түмэл салайааччыта Афанасий Захаров көрсөн, улууспут 95 сылын көрсө, элбэх ситиһинин сырдатта.

Салгыы аар саарга аатырбыт оскуолабыт спортивной Албан аат түмэлгэр тийэн, экспонаттарын, матырыйалларын астына көрөн оҕо саастытын эргиттибит.

Онус кылаабы 11 араас оройуонтан, 2 куораттан (Дьо-куускай, Мириный) 52 буолан бүтэрбиппит. Саамай уус уолбут Спиридон Шестаков оҕорон, илин Имигиттэҕэ хатын чаран быһыгар бастааһын тупсаҕай мас сэргэни туруор-буппут. Үтүө холобур буолан сылын айым выпусктар сэргэ-лэрэ кэжкэлээн, Чурапчы интэ-ринээт-оскуоланын мһахтыыр түһүлгэтэ буолан, аан дойдуга-абы Оҕо көмүскэлин күнүгэр өрөспүүбүлүкэ үрдүкүн бастаах мһах манна ытыллар уонна выпускниктары түмэр.

Быйыл мас сэргэбит атты-гар 55 сыллаах үбүлүйүгүгэр анаан арыс кырылаах алтан сэргэни туруордуубут. Бу кэрэ көстүүлээх алтан сэргэбитин аҕатын талаанын удьуордаабыт Георгий Васильевич Дьячков-ский оҕордо.

Оскуоланы бүтэрибитигэр дириэктэринэн Василий Федотович Ермолаев, тириэ-нэринэн Дмитрий Петрович Коркин үлэллэллэрэ.

Интеринээт төмтөрө "Сага дэриэбинэ" диэн ааттанара. Улуус тэриллибитэ 4 сыл буол-бутун кэннэ, 1934 сыллаах-ха, бу төмтөргө педагогичес-кай училище аһыллыбыта, өрөспүүбүлүкэ араас мунук-тарыттан учууталлары үөрэ-гэн таһаарар кыһа 1957 сылга диэри үлэлээбитэ.

Онтон 1957 сыллаахха Саха АССР Бырабытыалыстыбатын уураабынан сэрим кэнниттэн тулаайах уонна элбэх оҕолор ыалларга көмөлөһөр сылтан педучилище базатыгар алмн сүһүөх интеринээт-оскуола аһыллыбыта. Бу оскуола саха алпаабытын айбыт, сахалар-



Олимпийский выпускник Дмитрий Коркин.

тан бастаах учуонай-лингвист Семен Андреевич Новгоро-дов аатын Дмитрий Петрович Коркин аата инэриллэр диэри сүкпүтэ.

1961 сыллаахтан арыс кы-лаастаах оскуола буолбута. Ол көмүгэ Сага дэриэбинэ 80 оҕо аналлаах оскуола, икки оҕо оҕорор куортуна, кулууп, дыксаат, остолобуой, үлэһиттэр оҕорор уолсайдара, баанньык, маҕаһын, гараас, ат баайар конюшня, үс ысхылаат, ампаар, медпуун, стадион бааллара.

1966-1967 сс. үөрэх дьылыт-тан орто оҕо спорттивной интеринээт-оскуола буолбута. Онтон ыла сэргэхсийин сажа-ламмыта - Дмитрий Петрович Коркин уонна киһи бииргэ үлэ-лиир үлэһиттэр өрөспүүбүлүкэ араас оройуоннарыттан тустуу-га баҕалаах оҕолору сүүмэрдээн, дьарыктаан, аан дойдуга ааты-рар тустууктары итэн таһаар-быттара. Ол көмүгэ билиги ити үтүө учууталларга, нитээч-чилэргэ үөрэммит дьоллоохпут.

Билиги 1961-1962 сс. үөрэх дьылыгар иккис кылааска ки-рэрбитигэр, бастаах учуутал-лынан Иннокентий Романович Михайлов аһаммыта, нитээч-чилэр - Анна Афанасьевна Попова, Петр Васильевич Неуст-роев.

1962-1967 сс. кылаас сала-йааччыта Мария Семеновна Листикова, тастан үөрэнээч-чилэргэ Иван Михайлович Павлов, Цыпена Николаевна Данилова, нитээччилэр Анна Афанасьевна Попова, Петр Ва-сильевич Неустроев.

1967-1968 сс. үөдь кылаас салайааччылары "А" - Мария Се-меновна Листикова, "Б" - Лука Афанасьевич Дьяков, нитээч-чилэр - Петр Васильевич Неус-троев, Дмитрий Константино-вич Осипов.

1968-1969 сс. үөдь кылаас салайааччылары "А" - Ирина Степановна Шадрина, "Б" - Сос-лана Николаевна Шабалина, нитээччилэр - Дмитрий Кон-стантиневич Осипов, Нюрбина Петровна Кардашевская.

1969-1970 сс. үөдь кылаас салайааччылары "А" - Екате-рина Семеновна Лукина, "Б" - Светлана Николаевна Шабали-на, нитээччинэн Нюрбина Петровна Кардашевская үлэ-

лээбиттэрэ.

Билиги 8-с кылааска ки-рэрбитигэр, 1967-1968 сс. үөрэх дьылыгар 220 оҕо үөрэнэр саҥа мас оскуолага тутуллу-бута. Уонна билиги, оҕолор, күүспүтүнэн икки этээстээх спорт саалата үлэҕэ киирбитэ. Дмитрий Петрович Коркин са-халыы мындыр толкуйунан эт-хаан өттүнэн сайдарбыт-тыгар аан дойдуга суох тре-нажердарын билиги көлүөнэ "айааһаабыппыт". Билигин историяҕа киирбит хаартыс-каларга, киһиэ пуондатыгар билиги оҕолорбут элбэхтик көстөллөр.

Сааһыран истэхпит айыы, учууталларбытыгар, тириэ-нэрдэрбитигэр, нитээччилэр-битигэр махталбыт күүһүнэн иһэр. Ол туһунан - 55 сыл устата үөрүүлээх да, хомол-толлоох да кэмнэргэ иллээх дьиз көргөн оҕолорун курдук түмсүүлээхпит. 1990 сыллаах-ха оскуоланы бүтэрбиппит 20 сылыгар Д.П.Коркин мусуой-уһаайбатыгар сэргэ туруор-буппут. Олимпийский кылаас аатыттан сэргэни уус Роман Пинигин оҕорбута, мастары олордубуппут.

Аар саарга аатырбыт Бетүрүөбүскэ дьарыктанан, көнүл тустууга уһуйуллан, билиги ыкыстан 10 ССРС спор-дун маастардара, 11 көнүл тус-тууга маастарга кандидаттар силигилээн тахсыбыттара. Дмитрий Петрович идэһэлэ-рин олоххо киллэрсэр үлэлэрин таптыыр, бэриниллээх, үрдүк таһымнаах үлэһиттэр билиги-ни таһаан, 52 выпускниктан 6 киһи учуутал, 6 - тириэньер, 6-тыа хаһаайыстыбатын, 3 до-руобуйа харыстабылын, 3-ту-тааччы; 3 - култуура эйгэтин үлэһитэ, 7 үп-харчы эйгэтин, 1-эргээн эйгэтин үлэһиттэрэ, 4 суоппар идэтин баһылаабыл-пыт.

Бары идэбитигэр бэрини-лээхтик үлэлээн-хамсаан, оҕорон каллибит.

Ханнык баҕарар үлэ түмү-тээх, ситиһинилэрдээх буолар. Спорт оскуоланы уонна Улуу киһибит Дмитрий Петрович уонна киһи хамаандатын оскуо-латын ааспыт дьон үрдүк си-тиһиллээх, барытыгар илһик күүһүгэ сылдьар көхтөөх по-

анциялаах буоларга олохпут сылаа буолбута. Билиги кылаас-пыт оҕолоро үлэһит-хамсыы сылдьар нэһиликтэрин бочуот-таах олохтоохторо буолаллар. Дьон-сэргэ буолан тахсыбыт "Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтоого" үрдүк ааты 5 киһи-бит сүгэр. Ол курдук:

Павел Павлович Пи-нигин 1976 сыллаахха Монре-аллаады Олимпиадага ССРС сүүмэрдэммит хамаандатыттан 68 кг диэри ыйааһынна че-мпиион үрдүк аатын ылан, шее-дестал үрдүк чыпчаалыгар тахсы-быта. ССРС үтүөлээх маастара. "Бочуот аһага" уонна "Хотугу Сулус" уордун каналера, 2013-2025 сс. Ил Түмэн дьокуутаата.

Михаил Егорович Друзынов - спорт эйгэтигэр биллэр салайааччы, коллек-ционер, кыраайы үөрэтэччи. Саха АССР физическай култуу-ратын уонна спордун үтүөлээх үлэһитэ.

Көнүл тустууга өрөспүүбүлүкэтээҕи категори-лаах судууҕа. "Гражданский килбиэн" бэллэ хаһаайына. Спорка XX-с үйэ лауреата. "Азия оҕолоро" спортивной оонньуу-лар бастаах салайааччыта.

ССРС уонна Америка спорт-сменнарын дождордуу көр-сүүһүлэрин тупсарыга Сэбиэс-кай Союустан дэлгэссийэ састаабыгар 1990 сыллаах-ха киирэн, эйэ бөдөрүүгүгэр өгөтүн иһин, АХШ Вашингтон штатын Аубрун куоратын Бо-чуоттаах гражданина буолбута. (Роман Дмитриев - Колорадо штат бочуоттааа, барыта Саха сириттэн 5 киһи буолбута.)

Николай Николае-вич Корякин Чурапчытаабы ПМК-га болуотунууһунан сажа-лаан, онтон маастарынан, бригадьебинэн, ПМК "Якутскагропромстрой" нача-лынньыгынан оҕорон, Чурапчы салиэннэтигэр элбэх таас ту-гуулары, хастыы да этээстээх, элбэх кыбартырааах дьизэ-ри тутан, дьонуттан-сэргэтит-тэн үтүө махталы ылбыта.

1997 сылтан Саха Өрөспүүбүлүкэтин үп минис-тиретибитигэр биир тутуах салаатын-инвестиционный бы-рагыраамны салайан, бизн-сийэҕэ тахсар диэри үлэлээн кэллэ. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр

олох-дьаһах, социальнай баа-раҕай тутуулары барыта киһи илһитин иһинэн үбүлээн, үлэҕэ киирэн, дьон туһугар үлэһити тураллар.

Россия бочуоттаах, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх ту-тааччыта, «Гражданский кил-биэн», «Саха Өрөспүүбүлүкэтин үп сулуспатын туйгуна бэллэ» хаһаайына.

Татьяна Афанасьевна Гоголева Саха Өрөспүүбүлүкэ-тин Бастаах Вэрсидьинэ М.Е. Николаев Ыйааһынна тэри-либит "Хотугу сулус" оҕо те-лериоакадемиятын сала-йааччытынан 25 сыл үлэлээн кэллэ. Татьяна Афанасьевна - элбэх куюнурустар ааптарда-ра. Ол курдук, "Хотугу сулус", "Сыл бастык ылаа" күрэхтэр, "Олонхо дойдутугар аан дойду култуурата" бэстибээл, Россия дьахталларын I кэнгириэһи-гэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин дэ-лгэссийэтин салайааччыта. Саха Өрөспүүбүлүкэтин култуу-ратын үтүөлээх үлэһитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын уонна социальнай сулуспатын туйгуна. «Гражданский кил-биэн» бэллэ хаһаайына.

Николай Николае-вич Пономарев Чурапчыта-абы сельхозтехникинэҕэ өр сылларга КАМАЗ массыынаа суоптарынан үлэлээбитэ. 1979, 1982, 1987 сс. чемпион-суоппар. Россия транспорн бочуот-таах, Саха сирин транспорн үтүөлээх үлэһитэ. 50 сыл суоп-пардаабыта. «За строительство БАМа», «За доблестный труд» мэтээл хаһаайына.

Олохпутугар ситиһиилэр-бит тапталлаах оскуолабыт кэ-лэктиибигэр аһанар. 55 сыл-лаах үбүлүйүгүгэр аһанан алтан сэргэбитин туруорууга 95 сааһын туолар учууталбыт Ека-терина Семеновна Лукина, ти-риэньэрбит Дмитрий Петрович Коркин оҕдообото Александра Семеновна Коркина, кыһа Гея Дмитриевна Коркина, улууспут баһылыга С.А.Саргыдаев, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэ-рээсэдэтэлэ Я.П.Охонешников, Чурапчы нэһилиэтин баһылы-га В.Д.Сивцев, Чурапчытаабы физкултуура институтун рек-тора И.И.Готовцев, институт бочуоттаах Вэрсидьинэ М.Д. Гуляев, Чурапчытаабы интэ-ринээт-оскуола дириэктэрэ С.А. Захаров кэлэн, тэрээһинмит үйэлэргэ хардылыыр суолта-лаатылар.

Үөрэммит кыһабыт нитэр-үөрэтэр кэлэктиибэ билигини күүстээх санаалаах буоларга, олоххо туруулаһар-га, кырдыксыт, көнө буолар-га улахан суолтаны уурара көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэрил-лэ турдун!

1970 сыллаах выпускниктар -
Николай Пономарев,
Татьяна Гоголева.

Сынньаланна. «Арыый эрдэ аҕалбыккыт», — диэбиттэр

Былыр-былыргыттан бачаҕа диэри, мутугунан быраҕар мулгуур үйэ тулары, манҕайа сатаан баран, аастый-быт астаах, аарыгыра ачыһаһыра айгыстыбыт аарыма кырдыаҕастар, сир түннүктэрэ: «Куобах мэнээгэ уон икки сыл буола — буола эргийэр», — диэн кэпсир этилэр.

Ала-чуо куобах мэнээгин оройутар, аастый үйэ быһарангаарын анараа таһаатыгар, балаҕан баһылыга, өтөх иччитэ дэммэккэ, дьон-сэргэ ортотугар боччум байлалык боччоттаммыт, чуһас — ыраах киһи мыйдырынан биллибит. Болдумаар кырдыаҕас тоҥ күөс буһарын кэтэһэ таарыйа, күөгэйэр күнүгэр, дьэлтэйэр дьэтигэр, айбыт аҕатыһыны, Дьэкириэм кинээстии, Ураһа үрөһүн баһыттан арбахтан бултаабыт моойторуктаах хардан эһэлэрин тириэтэ тэллэһин үрдүгэр, хаас түүтэ сыттыкка төбөтүн ууран, куобах суорданынан үлтүнөн, сыһыана сыппыт. Арбаһа, күнүскү түбүгүн сыһаата таайдаҕа, сыһыа — сыппайа сылай уута кириэн, төбөтө ыраан, халтаһалара сийимэһэн, чочумча нуктаабыт, устунан утуйбут.

Эдэр-сэнэх эрдэһиттэн, эһин дэһэн, эһээрдэспит эмээһинэ, хаһан эрэ «Төрүттэһии» колхуос аатырбыт манньыксыта, Стахановка Аана, кытта төрүөбүт кыдыгыһын, сэлээр өмүрэх үгэһинэ, онтон оҕонньорум соһуйан уһуктуо диэбэккэ, ол-бу сыһа-халты хамсаныттан, иһит-хомуос тыаһыттан, сүөс-сородох бэйэтэ бэйэтиттэн тэбизһирэн, дьахтар — эр киһи күннэ көрдөрбөт күндү сирдэрин сирдин — сийигин ситэрэн, сана аллайан, кэмчиэрийбэккэ кэпсик, эр-биир этитэлини, авт-суол аадыталы, күннүү — күөнэхтик сырыттаҕа.

Арай иһиттэһинэ: таһырдыа ат тыбырбыт, дьон саната иһиллибит. Эр-өтөр буолбатах, тирии бүрүөһүннээх халыҥ халҕан тэллэлэ түспүт, барбатах балык миннин курдук, буолулуйбут тыһыны туман быһыһын, үс чаалах тийт саҕа күлүгүр күлүктэр утуйар кэскө сундулуспуттар уонна кирибиттэринээһэр суһаллык төттөрү түгкэлэй-биттэр. Стахановка Аана бүтэй бүүрдээх куобахтары буһара турар чугуун күөһүн булкуйар мас хамыйаһын хам ытыран, бэл, мэкэтигэр, өмүрүн, өрүкүөн, тыһ-эс таһааран, устар ууну соһомолоон, чабырбахты суккуй-бахтыыр бэйэтэ, оннооһор сана аллайбакка хаалбыт.

Болдумаар оҕонньор түлүк уутун уйгуурдан, дьэ таһытар сыарбалаах аттаах дьон кэл-биттэр, бокуойа суох, уот ылар кэриэтэ, балаҕанна кириэн-нэр, киһини куобах суорданыгар суулуу тутан таһаараннар, сыардаларыгар «сарк» гына

бырахпыттар итнэнэ тыһылар саһааннаах үс лонкур бөкүр үрдүгэр олоро биэрбиттэр уонна тус хоту аттарын хайыһыннаран салайа туһуттар. Үс мастаах үтү бүтэһи үрдүнэн өндөһөн көстөр ахсым аттара бутуһуйбут курдук, сыарҕатын бөрүкү таһаас оҕостубакка, хааман ходьобут, сизлэн сиксийбит, устунан унаарыйар уорҕалаах, хаар-муус өргөстөөх таас Дьааны хайаларын туһаһан, көтөн күспүйүт.

Өр — өтөр буолбатах, сыһыа намтаабыт, арҕарар айанын күүһүттэн күдэрх курдуйбут, хаар-муус холорук ытыллыбыт, мыс — тумарык ыһыллыбыт. Болдумаар куобах суорданын көрдөһүнэ, Чыыстайга баараһай балаҕан бөҕө бачыгыраабыт, уот-күөс күлүмнээбит, сэргэлэргэ баппат көрүүхтэн сүүргү, бөдөҥ аттар баайылыбыттар, тыһылар саһааннаах бөкүрдэркэлэн — баран күлүгүрбүттэр, итиннэ-манна элэн кээбиттэр.

Суодайбыт үс күлүк Болдумаар оҕонньору, очтутуй озо курдук, ортолоругар уктаннар, биһиккэ, төрүөбүт сиригэр-уотугар үрдүк унуохтааһынан тарбахха баттанар бэйэтин, бэрди бэрт баһыһан, этиэхтэн эриэккэ, кэпсиктэн сиздэрэй, киһи уораһай, багдаллыбыт балаҕан иһигэр көтөн түспүттэр. Кирибит аантан кэтэһириин орон сыһаһатыгар диэри урбаас тийбэт уһун сандалыта тардыллыбыт. Сандалы тула, сугулаан дьонун курдук, муус манан астаах, сэхсэллибит былас уһун, тунал хаар курдук, быттыктаах тоҥхойо кырдыбыт оҕонньоттор олох мас аайы оллоонтоон олоһуоттар уонна хап — халыҥ дьымала — куолу кинигэтин быһыһын-былаһытын бурулаччы үрэн кэбиһэ-кэбиһэ, ытыстарыгар силлээн бардырҕата-бардырҕата, арыһан лабырҕата — лабырҕата, ааһан айдаара, сангаран сыһыа олоһохторо үһү.

Кирибиттэртэн хайалара эрэ аттыгар аҕабыт аарыма кырдыаҕаска: «Бу Болдумаары аҕаллыбыт, архыһаһын көр эрэ», — диэтэҕэ. Түөһийбит диэһи, эмиз даһаны, түөс — маас курдута суох, сүдү киһи кумааһытын арыһа олорон аҕалыт дьон диэки дьөрү хайыһан да көрбөккө: «Арыый эрдэ аҕалбыккыт, үс хонугунан кэллэхтээх эбит». Салгыы, бэйэтэ бэйэтин кытары кэпсэтэр курдук, бүтүн кэллэхтээх бөһүөлэк тоҕус киһитин аатын ааттаан, чолчу чуолкайдаан, ааһан субурутан биэрдэҕэ.

Болдумаар оҕонньор, хардан эһэ тэллээһэр ким эрэ үөһэттэн бырахпыттын курдук, пэс гына түспүт. Уһуктан кэлбитэ, доһоор, сүрүдэ көппүтүн, сүһүгэ хамсаабытын, дэлби тириппитин!

Егор Винокуров.

Сынньаланна

Рь		Улахан аһаһа, хой уута суох (кэпс.)	Тимир көлө	Көх....	Охсул- лубут оту күүрдү- бакка хаһаа- һыһы
Тулаҕы учаас- таҕа				Сүүтүк сү...	
Спорт чолпу көрүгүнөн анал дьорук		Халыҥ, бөҕө- таҕа	... баһыттан сыттыларыгар дьылы		Кийи тыла ...
Хаар, муус ууллубута			Күн күбэй	Биир онкунах толору угуох үһү	
Эппит тыллаарбар ... тыл ордук					Атах таһаһын сотото
Ыһыыр аһа таһаһаһы хаалыыр холбуу битиликтээх хаһаһа			Маһы хаһар тэриһ (эрг.)		
Нуота					
			Баҕа ... байдалга өмтөөх		
Уста кээһэйэ		"... санаа" уордьан	Уон... хаһан		Аһыгы дьэ муоста- тын матыры һаала
				"... кыһа тэһэллэ оллоһос буолуотун"	
Элбэх, көҕүл тийэр	Туох тутунан буолара	Бүлүү муората	Аһаһа маар сир		
				Мас кө... киһи	
				Кэм	
... эбит (этэһигэ)	Тыһаһа- һыһы бултаа- чы				Биэ

«Сканворд» тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 9» ылыһыһна. Хаһыат 23 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** оһох, суорун, хорук, муона, луук, куос, ооһуй, ар, чоһуо, оч-чугуй, аалыы, уутай, чуулаан, Учуур, тыла, Хурал, саар, айаан, сыал. **Сытыары:** мончуук, буура, оонньуур, Эр, хомоһой, хой, сулҕаччы, гүлүн, улар, ас, кыа, аалы, уһуйаан, сата, уол.

Болҕойун!

Баһаартан сэрэхтээх буолун!

Чурапчы улууһун олохтоохторо, ыалдьыттар!

biһeһахтар сөһана, тыаҕа сир аһын хомуйуу кэмнэригэр, куйаас күннэргэ уонна элбэх киһи мустар түгэнигэр ойуурга баһаар тахсар куттала улаатар.

Чурапчы улууһугар «Баһаары утары ураты эрэһиим» бэс ыйын 10 күнүттэн биллэриллибитинэн, олус сэрэхтээх буолуобун.

«Баһаары утары ураты эрэһиим» баһаар тахсар куттала саамай улаатар кэмигэр биллэриллэр. Бу эрэһиимгэ олоһуран, баһаар тахсыбатын туһугар хонтуруол күүһүрэр, сорох тэрээһиннэр, кэлиһ-барыы тохтоһуллар уонна эбии мээрэлэр ылылаллар.

Ойуур баһаара тахсыбатын туһугар манник быраабылалары тутуһун:

1. Аһаһас уоту туттуу бобуллар, анал эрэ сиргэ көнүллэнэр.
2. Салют, петарда уонна да атын умайар тэриллэри туттуу булгучу бобуллар.
3. Өртөөһүн, бөһү уматыы бобуллар.
4. Табахыт кыһымын, тырааныспардаргы-



тын хонтуруоллаан.

5. Бөһү ыспакка-тохлокко хомуна сылдьыт.

6. Кыра оҕолору сородохтоо хаалларыман. Умайыы эбэтэр буруону көрөр түгэнигитигэр 101, 112 нүөмэргэ эрийэн биллэрэбит. Бу быраабылалары бары тутуһуобун. Уоттан сэрэхтээх буолуобун!

А.В. Эрпиков, Баһаары утары үлэһиир отдел инструктора.

